

לקרבן מקודש ממנו, ולדעת תוס' אין ספק שהתמיד קודם למקודש (על כל פנים לחטאת המוספין), והספק לגבי קרבנות אחרים, כגון עולת ראש חודש ופר העדה.

הגמ' נשארה בספק, והרמב"ם פוסק שיקדים איזה שירצה, וביארו רוב המפרשים שזוהי ההכרעה למעשה מחמת הספק. דעת ערוך השולחן שהרמב"ם הכריע בתורת ודאי ששניהם שקולים. ברע"ב הכריע אחרת, שהתדיר עדיף, וכן דעת הט"ז, ובתוס' יו"ט דחה הכרעה זו.

כיון שהוא כלל בתורה ואין לנו דבר ברור להוציא מן הכלל⁸. אבל בתוס' יו"ט, לאחר שהסביר דעת הרע"ב, כתב: "וכל זה איננו שווה לי, כיון דבגמרא לא פשטינן לה, מנלן למיפשטיה מדנפשיין ולקבוע הלכה?!"⁹.

סיכום

הגמ' מסופקת בשאלה האם קרבן תדיר קודם בהקרבנו לקרבן מקודש. לדעת רש"י הדיון גם על קדימת קרבן התמיד

מערכה רלב. הבאת שמן בנדבה (צא,א-ב)

השמן, שכן כבר למדנו ממילה זו דברים אחרים, ור"ע ור"ט נחלקו מסברה, האם ראוי לרבות גם את השמן כיון (ברכת הזבח).

יש להעיר, שבאשר למרכיב השני במנחה – הסולת – לא מצאנו בדברי חז"ל דיון האם ניתן לנדבה ולהעלותה כקרבן בפני עצמו, וכפי הנראה, לכל הדעות אי אפשר לעשות זאת, למרות שמצאנו קרבן סולת הבאה בפני עצמה, במנחת חוטא שאין בה שמן ולבונה. נראה בטעם הדבר, שהסולת היא המרכיב העיקרי במנחה, ולפיכך, כאשר התורה קובעת: "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' סולת יהיה קרבנו ונתן עליה שמן ויצק עליה לבונה", פירוש הדבר, שהרוצה להקריב סולת – לא יביאנה אלא בצורה האמורה בתורה. אולם אין הוכחה מן הפסוק שהשמן והלבונה יבואו דווקא כתוספת למנחה ולא בנפרד (שפת אמת מנחות קד,ב).

גדר המניעה מלהתנדב שמן

מן הדיון במשנה ובתורת כהנים מתברר, שהמחלוקת האם מתנדבים שמן או לא היא מדאורייתא. אך בגמ' לעיל (עז,א) משמע אחרת: ר' שמעון עצמו, האומר כאן שאין מתנדבין שמן, אומר שם שקיים מקרה בו הותר לנדב שמן, כאשר לאדם יש ספק האם הוא חייב להביא לוג שמן של מצורע, ויביאנו על תנאי, שאם אינו חייב – הרי הוא נדבה. הגמ' שם מסבירה זאת, ש"תקוני גברא שאני", כלומר, שהותר לנדב שמן כדי להתיר את המצורע ולטהרו לגמרי. תוס' שם (ד"ה תקוני) מקשים על כך, שאם לדעתו מדאורייתא אין נדבת שמן – מה המקום להתיר זאת משום תקוני גברא, ומה התועלת בנדבתו, שהרי שמן זה הוא חולין גמורים! התוס' אינם עונים על שאלתם, ומלשונם בקושיה – "אי דאורייתא קאמר ר"ש אין מתנדבין שמן" משתמע, שלא ברור להם שאכן זהו דין דאורייתא.

בתורה הוזכרו שלושה סוגים של קרבנות אותם ניתן להביא בנדבה: עולה, שלמים ומנחת סולת לבולה בשמן. במשנה במנחות (קד,ב; קוב,ב) נאמר, שניתן להביא בנדבה גם דברים נוספים כקדשי מזבח: יין, לבונה ועצים. דברים אלו מהווים בדרך כלל תוספת לקרבן (יין ועצים בקרבן בהמה, ולבונה במנחה). אך החידוש הוא בכך שמותר גם לנדבם כקרבן בפני עצמו. באשר לשמן נחלקו תנאים בדבר, הן במשנתנו בזבחים והן במנחות (קד,ב). יש לברר את יסוד המחלוקת והכרעת ההלכה בה, ומה ייעשה בשמן הנידב.

מחלוקת התנאים

במשנתנו סובר ר' שמעון שאין מתנדבים שמן בפני עצמו, ואילו לדעת ר' טרפון מתנדבים שמן. במשנה במנחות הנ"ל התנא החולק על ר' טרפון הוא ר' עקיבא, והמשנה שם מבארת את טעמם: ר' טרפון לומד זאת מיינן, הבא בנדבה כשם שהוא בא בחובה (בנסכי הקרבנות). ר' עקיבא דוחה את ההשוואה ליינן, שכן היין הבא בחובה בא בפני עצמו ומתנסך כמות שהוא, ואם כן יש מקום להביאו בנדבה בפני עצמו, ואילו שמן הבא בחובה בא בתערובת עם סולת, ולא מצאנוהו כקרבן בפני עצמו.

בברייתא המובאת בגמ' כאן נלמד דין זה של נדבת שמן מן הפסוק (ויקרא ב,א): "ונפש כי תקריב קרבן מנחה". התוס' (ד"ה אמר ליה) תמהים, מדוע נזקקה המשנה במנחות ללימוד מבנין אב מיינן, אם יש לימוד על כך מ"קרבן"? אך בתורת כהנים (ויקרא נדבה פרק ט,ג-ז) למדו מהמילה "קרבן" שניתן להביא בנדבה לבונה ויין ועצים, ושם נחלקו ר' עקיבא ור' טרפון בשאלה האם יש ללמוד מ"קרבן" גם על שמן, על פי הסברות האמורות במשנה במנחות. נמצא, שהמילה המיותרת 'קרבן' אין בה די כדי להוכיח על קרבן

9. בברכי יוסף (או"ח סי' צ סק"ג) האריך מאד בסוגיה זו (וסוגיות הירושלמי הנוגעות אליה), וביאר שהרע"ב הסיק כך מהספק המקביל במנחות הנ"ל. בהתלבטות שם בין תדיר של מחר ומקודש של היום יש גם שאלה של "אין מעבירין על המצוות", ולכן יש לפרש שכוונת הגמ' כך: קיימא לן שתדיר עדיף ממקודש, אבל הספק האם הוא עדיף עד כדי להעביר על המצוות משום כך.

8. יש להוסיף, שגם מסדר המשניות בפרק, שהכלל "כל התדיר" הוקדם ל"כל המקודש", משמע שהתדיר עיקר. ועוד, שמצינו חילוק להלכה בין תדיר למקודש, שקדימת תדיר נאמרה גם כששני הקרבנות אינם לפנינו, ויש לעכב את הקדמת שאינו תדיר עד שיבוא התדיר, ואילו קדימת מקודש נאמרה רק כששניהם לפנינו, כמבואר בתוספתא (זבחים י,ג). אלא שחילוק זה שנוי במחלוקת אחרונים, ויש אומרים שגם בתדיר אין צורך להמתין, עיין לעיל מערכה רכא.

כר' עקיבא, הסובר שאין נודבים שמן כלל. משמע, שנקטה כדעה שמתנדבים שמן.

קמיצת שמן. על פי הדעה שהשמן נקמץ, קשה להבין כיצד ניתן לבצע זאת, שהרי תוך זמן קצרצר השמן נשפך מבין האצבעות, אולי עוד בטרם יגיע לכלי שבציודו, שבתוכו צריך לקדש את הקומץ. נראה שלפי הדעה שהשמן אכן נקמץ ביד כשהוא נוזל (ראה להלן) קמיצה זו תבצע בהכנסת כף היד לתוך השמן כאשר גב היד כלפי מטה. צורה זו של קמיצה מוטלת בספק בגמ' ביומא מזב, ("מלמטה למעלה מהו", ראה שערי היכל למסכת יומא, עמ' רמג), שמא היא פסולה, משום שלא כך "קמצי אינשי". אולם יתכן שבקמיצת שמן הדבר מותר, כי זוהי הדרך הנוחה לקומצו וכך "קמצי אינשי".

לדעה שמתנדבים שמן - מה דינו?

הגמ' מביאה מימרא של שמואל: "לדברי ר' טרפון⁵, המתנדב שמן – קומצו, ושייריו נאכלין", בדומה למנחה, שהיא מקור הלימוד על נדבת שמן⁶. כך סובר גם ר' זיורא, אך אביי חולק, ולדעתו כל השמן ניתן על גבי האש, בדומה לזין, שכולו ניתן לספלים⁷. הגמ' תולה את מחלוקתם במחלוקת תנאים, המופיעה במשנה במנחות (קז,א): לדעת תנא קמא הנודב שמן לא יפחות מלוג, כשיעור הנמוך ביותר במנחת נדבה, ואילו לדעת רבי לא יפחות משלושה לוגין, כשיעור הנמוך ביותר בנסכי היין; הרי שתנא קמא מדמה

בשפת אמת שם סובר, שאכן לפי הדעה שאין מתנדבים הרי זה מדאורייתא, ואין סיבה שחכמים יאסרו לנדב שמן אם הדבר מותר מן התורה. לפיכך פירש את הסוגיה שם באופן אחר, שלפי התירוץ "תקוני גברא שאני" הגמ' חוזרת בה מכל דבריה לעיל, וסוברת שעל פי הצד בספק שאין זה לוג שמן של מצורע – השמן לא בא כנדבה, אלא כחולין, והכנסת החולין לעזרה הותרה משום תקוני גברא. תירוץ אחר כתב במקדש דוד (יא,ב): למרות שאין להתנדב שמן – אין איסור להביאו. זאת, בדומה לשיטת ריש לקיש (לעיל לד,א), שמותר להביא אברי חיה ולהקריבם, הגם שאין בכך שום מצוה¹.

יש מקום לתרץ את קושית תוס' בדרך אחרת: המחלוקת האם מתנדבים שמן בעיקרה אינה בין ר"ש לר"ט, אלא בין ר"ט לר"ע, בן דורו, כמבואר במשנה במנחות ובתורת כהנים. ר"ש כאן, בעקבות דברי ר"ע רבו, סובר גם הוא שאין מתנדבין שמן, ובהתאם לזה ניסח את הכלל על חלוקת השמן בעזרה². ברם, במקרה מיוחד של תקוני גברא סובר ר"ש שראוי לסמוך בשעת הדחק על דעת ר' טרפון (וראה עוד במערכה קעח, תירוץ בעל קדשי דוד על קושיית תוס').

פסק ההלכה: מתנדבים שמן

הרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות יד,א) פוסק כדעת ר' טרפון, שמתנדבים שמן, וזאת, בניגוד לכלל: "הלכה כר' עקיבא מחברו". הרי"י קורקוס כותב שני טעמים להכרעת הרמב"ם: האחד, שסתם משנה במנחות (קז,א), הדנה בשאלה איזו כמות צריך להביא מי שנודר שמן (ראה להלן), סוברת כר' טרפון (כמו שכתב רש"י שם). נמצא שהמחלוקת במנחות הינה "מחלוקת ואחר כך סתם", והלכה כסתם³. השני, ששמואל בסוגייתנו סובר כר' טרפון, כדלהלן⁴. יש להוסיף, שהגמ' במנחות (עד,ב) מסיקה מהמשנה שם ששמן אינו עולה כליל לאישים, ומוכיחה מזה כדעת שמואל להלן, שהנודב שמן שייריו נאכלים, ולא העמידה את המשנה שם

5. על פי נוסח זה, אין ראייה ששמואל סובר כמותו, ברם השטמ"ק (אות א) מוחק את המילים "לדברי ר' טרפון", וכך מופיע לפנינו במנחות עד,ב, ובדק"ס מצוין שכן הוא בכל כתבי היד והדפוסים הישנים, וכן משמע ברש"י ובפסקי הרי"ד.

6. יש להעיר, שבמקורה של דרשה זו בתורת כהנים למדו מ"קרבן" גם על נדבת יין ולבונה ועצים, כאמור, והרי הם באים כליל, ומכאן שאין ללמוד דווקא דומיא דמנחה, ואפילו לגבי יין, הניתן לאכילה, וממילא הוא הדין לשמן! אולם הדברים מתבארים על פי הראב"ד שם, המסביר שהריבוי מ"קרבן" אינו מדמה את כל הקרבנות הללו למנחה, אלא מדמה את הנדבה הבאה בפני עצמה לאותו דבר עצמו כשהוא בא יחד עם קרבן אחר. לפיכך, היין הולך לספלים כמו בנסכים הבאים עם הזבת, והלבונה לאישים ככל לבונה, והשמן נקמץ כמו בשמן המעורב במנחה (וראה שם, שהסביר לפי זה את מחלוקת התנאים במנחות כ,ב לגבי נדבת עצים).

7. כך גם דעת "אמרי במערבא", שפירשו את משנתנו כדעת אביי, על פי הכלל "תנא רישא משום סיפא"; אבל נראה שדבריהם אינם מוסבים על משנתנו דווקא, אלא שכלל אמרי במערבא שלעיתים תנא רישא משום סיפא.

1. במסקנת הגמ' שם נדחתה דעת ריש לקיש, על פי הברייתא: "הא למה זה דומה? לתלמיד שאמר לו רבו: אל תביא לי אלא חיטין! והביא לו חיטין ושעורין, שאינו כמוסיף על דבריו, אלא כמעביר על דבריו, ופסול". אפשר שלדעת המקדש דוד הדברים אמורים דווקא בחיה טהורה, שעליה יש מיעוט מפורש, ואין זה איסור גורף להביא קרבן שלא נתפרש בתורה.

2. כך דרכו של רבי שמעון לנסח כללים המסכמים את דברי רבותיו, ואין בהם חידוש משלו (עיי' שקלים ז,ו ומנחות ה,ז), וכדברי הגמ' בגיטין (סז,א): "וכן אמר ר"ש לתלמידיו: בני, שנו מידותי [הכללים ההלכתיים שכללתי, ראה לשון 'מידות' בעדויות ו,ג; מנחות ג,ד; גמ' מנחות יח,א], שמידותי תרומות מתרומות מידותיו של ר"ע".

3. יש להעיר, שמכיוון שבשתי מסכתות "אין סדר למשנה", הרי המחלוקת במשנתנו בזבחים איננה "מחלוקת ואחר כך סתם". אך נראה, שמכיוון שהמחלוקת כאן הובאה אגב גררא של המשניות על סדרי האכילה במקדש, ואילו המשניות במנחות עוסקות בפירוט בדיני נדבות, הרי שהסתם שם הוא הקובע (ראה כיוצא בזה באנצ"ת ערך 'הלכה כסתם משנה' ציונים 81-82).

4. אך ראה בהערה הבאה.

מהמילה "קרבן" לרבות גם נדבת עצים, ולדעתו העצים טעונים מלח והגשה וקמיצה, והוא הדין לימין וקידוש כלי (תוס' שם ד"ה עצים). הרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות טז, יד) כותב במפורש, שהשמן טעון מליחה, ובראב"ד (בפירושו לתורת כהנים שם) משמע, שהוא הדין להגשה¹⁰. כמו כן, נדבת שמן אינה באה בשותפות, בדומה למנחה¹¹.

כיצד נקמץ השמן?

המפרשים דנים בשאלה, כיצד ניתן לבצע באופן מעשי קמיצה בשמן, הנוזל. כמה אחרונים כותבים, שקמיצה זו אינה נעשית ביד, כמו במנחה, אלא בכלי¹². אמנם במנחה נאסר "לעשות מידה לקומץ", כלומר, לקמץ בעזרת כלי במידת קומץ (מנחות יט, ב), וראה שם, ששמואל עצמו מכשיר זאת, לפחות בדיעבד, אך כאשר אין ברירה – הדבר מותר, כשם שמצאנו בתרומת הדשן (יומא כד, א ורש"י ד"ה תא שמע), שאף היא שיעורה בקומץ, והדבר נעשה בעזרת כלי, מפני שאי אפשר לקמץ גחלים בידיו (רש"י יומא מז, א)¹³.

ברם, מדברי כמה ראשונים נראה, שקמיצה זו נעשית ביד. רש"י (כתב יד) ותוס' במנחות (עד, ב) מסבירים את טעמו של שמואל, המחלק בין שמן, שנקמץ ושייריו נאכלים, לבין יין, שכולו לאישים, שהשמן ניתן לקמיצה, ואילו היין לא, מפני שהוא צלול. רגמ"ה שם אף כותב: "המתנדב שמן קומצו – יקפנו", כלומר, יקרישנו תחילה¹⁴. אפשר שזוהי גם כוונת רש"י ותוס', שהשמן עשוי להיקרש במהרה, וניתן להמתין מעט ולקומצו ביד, ואילו היין, הצלול, אי אפשר להמתין עד שיתייבש, כי ייפסל בלינה¹⁵. אך במקדש דוד (סי' יא, ב) הוכיח מהגמ' לעיל (עו, ב) שהשמן נקמץ בעודו נוזל: הגמ' שם דנה בלוג שמן הבא על הספק, שמא הוא לוג שמן של מצורע ושמא הוא נדבה, ואומרת שיקמצנו ואחר כך יזה ממנו שבע הזאות של מצורע. אם יש צורך שהשמן יקרש לפני הקמיצה – הרי אי אפשר להזות משמן קרוש,

נדבת שמן למנחה, הנקמצת, ואילו רבי מדמה ליין, שכולו לספלים.

הראשונים פוסקים כדעת שמואל, שהשמן נקמץ⁸. טעמו של דבר, שזוהי דעת תנא קמא במנחות, ואין הלכה כרבי מחבריו (זבח תודה)? הגמ' במנחות (עד, ב) אף אומרת, שהמשנה שם, המונה את המנחות העולות כליל ואומרת: "בוזה יפה כח המזבח מכח הכהנים", מסייעת לדעת שמואל, שנדבת שמן אינה כליל. כמו כן, בסוגיה לעיל (עו, ב) מבואר, שלדעת ר' שמעון ניתן להביא נדבת שמן לצורך תיקוני גברא, ואז היא באה לוג, ונקמצת.

כמה אחרונים כתבו, ששמן שנדב כהן – עולה כולו לאישים, כדין מנחתו (מנחת חינוך מצוה קלד; קרן אורה מנחות עד, ב; שפת אמת כאן).

קמיצת שמן בכלי, יש מהאחרונים שפתרו את הבעיה כיצד לקמץ את השמן בקביעה שמותר לשם כך לקמץ בעזרת כלי שמידותיו כמידות קומץ ממוצע.

ההשוואה בין שמן הנידב לבין המנחה מולידה דינים נוספים: שמן זה טעון מליחה והגשה, וקידוש הקומץ בכלי שרת. כך יש ללמוד מדברי רבי (במנחות כ, ב), הלומד

13. יש לפקפק בהשוואה לתרומת הדשן, שכן מותר לתרום יותר מקומץ, ובדרך כלל ממלאים מלא מחתה (עיין 'שערי היכל' למסכת יומא, מערכה מ), והרי זו כעין תרומה גדולה, שמותר להוסיף בה. במנחות, לעומת זאת, קומץ שיש בו יתר – פסול (מנחות ו ע"א). כמו כן, ברור שתורמת הדשן איננה קרבן, והיא קרויה "עבודת סילוק" (יומא כד, א). נראה, אם כן, שבתרומת הדשן נאמר אמנם שיעור קומץ, אך לא נאמרו בה הלכות קמיצה. לעומת זאת השמן הוא קרבן, ולדעת שמואל נאמרו בו כל הלכות מנחה, כאמור.

14. בדומה לזה מפרש רש"י (מנחות קו, ב) ד"ה עצים טעונים קמיצה, שלצורך קמיצת העצים יש להסכם תחילה לעצים דקים.

15. במקדש דוד (סי' יא, ב) הוכיח מהחילוק של תוס' בין יין לשמן שאין צורך שהשמן יקרש, שהרי גם יין עשוי להיקרש, אך לדברינו אין מכאן ראיה. בחסדי דוד (שם) הבין גם הוא שכוונת תוס' לקמיצת השמן ביד בעודו נוזל, ותמה על כך, כיצד יתכן הדבר.

יש להעיר, ששמן זית איכותי נעשה צמיג כמשחה בהיותו בטמפרטורה של 7 מעלות צלזיוס (כך שמענו ממומחים לנושא ב"משק אחיה" שלידי שילה), מה שאין כן ביין. צריך עיון כיצד ניתן היה להגיע במקדש בימי הקיש לטמפרטורה כזו.

8. רמב"ם הל' מעשה הקרבנות טז, יד; וכך סתמו רש"י מנחות קד, ב ד"ה מתנדבים שמן והראב"ד בפירושו לתורת כהנים שם.

9. יש להעיר, שבהמשך המשנה במנחות נאמר, שהנודר יין או שמן ואינו יודע באיזו כמות נדר – יביא כיום המרובה ביותר בנסכים, דהיינו יו"ט הראשון של סוכות שחל להיות בשבת. הרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות יז, טו) פוסק כך, אך בשפת אמת כאן כותב, שדין זה מתאים לדעה שנדבת שמן דינה כנסכים, ואילו לדעה שדינה כמנחה – יש לשער את הכמות כדין במנחה (שם קד, ב). לפי דבריו, לכאורה זוהי מחלוקת ואחר כך סתם כדעת רבי (עיין א"ת ערך 'הלכה כסתם משנה' ציונים 53-54).

10. הראב"ד דן במחלוקת רבי וחכמים האם נדבת עצים טעונה קמיצה ומלח והגשה, וכותב שלדעת חכמים יש להשוות את כל הקרבנות הנידבים לבד, עצים יין שמן ולבונה, לאותם קרבנות עצמם כשהם באים כנספח לקרבנות אחרים, ולכן השמן קומצו ושייריו נאכלים כמנחה; ומשמע שהוא הדין לעניין מלח והגשה. הרמב"ם השמיט את דין ההגשה בשמן, ודן בכך הגר"ז במנחות סא, א.

11. בשפת אמת (מנחות קד, ב) סובר, שהדבר תלוי במחלוקת תנא קמא ורבי, האם השמן נדון כמנחה או כיון. ברם, בתורת כהנים (ויקרא נדבה פרק יח) מפורש, שאפילו נדבת יין ועצים ולבונה דינה כמנחה, שאינה באה בשותפות.

12. תוס' יו"ט מנחות יב, ה; תפארת ישראל שם; חסדי דוד מנחות יב, ד.

סיכום

נחלקו תנאים האם ניתן לנדב שמן לקרבן בפני עצמו, או שמא אין לנדב, מפני שלא מצאנו בתורה סוג זה של קרבן הבא כחובה. לדעה שאין לנדב, הדבר אסור מן התורה (אחרונים, ובתוס' משמע שנסתפקו בדבר), ומכל מקום הותר הדבר במקרה שהדבר נדרש לטהר מצורע, משום "תיקוני גברא". להלכה נפסק שנודבים שמן, על פי סתימת המשנה במנחות.

נחלקו אמוראים האם השמן עולה כולו לאישים, או שדינו כמנחה, והוא נקמץ ושייריו נאכלים. להלכה דינו כמנחה, ונחלקו המפרשים בשאלה כיצד הוא נקמץ: יש אומרים, שהוא נקמץ ביד (רש"י ותוס' ורגמ"ה), כמות שהוא נוזל (מקדש דוד) או שימתין עד שיקרש (רגמ"ה). ויש אומרים, שהוא נקמץ בכלי (תוס' יו"ט; תפארת ישראל; חסדי דוד). שמן שנדב כהן, דינו כמנחת כהן, וכולו כליל (אחרונים).

דינים נוספים בשמן, הנובעים מדמיונו למנחה: שיעורו לפחות לוג אחד; הוא טעון מליחה והגשה וקידוש הקומץ בכלי שרת; ואינו בא בשותפות.

קמיצת שמן קרוש. רבנו גרשום סובר שיש להקריש את השמן לפני קמיצתו, כדי לאפשר את הקמיצה. לא ברור כיצד ניתן היה לבצע זאת במקדש (ראה הערה 15).

ואפילו אם ישוב ויפשירונו (כדברי הגמ' במנחות כא, א לגבי הזאה מדם קרוש). בהקשר זה יש לציין, שמיד לאחר הקמיצה צריך לקדש את הקומץ בכלי, והכהן אינו צריך להחזיק את השמן בכף ידו עד העלאתו למזבח.

מערכה רלג. יין הבא בנדבה (צא, ב)

מקום הניסוח - על האישים או לספלים?

הגמרא מביאה את דברי שמואל, האומר: "המתנדב יין מביא ומזלפו על גבי האישים". זאת, על פי הכתוב בפרשת נסכים (במדבר טו, י): "ויין תקריב לנסך חצי ההין אשה ריח ניחוח לה", שמשמעו, שאף היין ניתן על האש².

הגמרא מקשה על שמואל, כיצד ניתן לזלף את היין על האישים? והלא הוא מכבה בכך את אש המערכה, ועובר על איסור "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה" (ויקרא ו, ו)³ הגמרא משיבה תחילה, שכיבוי חלקי מותר, ותשובה נוספת, שכיבוי לצורך מצוה מותר.

הגמרא מקשה עוד מברייתא (המובאת בתוספתא מנחות

בדרך כלל, יין בא למזבח כנסכים, הטפלים לקרבן עולה ושלמים, ובתור שכזה הוא ניתן לספלים ויורד לשיתין. במשנה במנחות (קד, ב) נאמר, שניתן להביא בנדבה יין בפני עצמו, והגמ' שם (קד, א) לומדת זאת מן הפסוק בפרשת נסכים (במדבר טו, יג): "כל האזרח יעשה ככה את אלה", "האזרח – מלמד שמתנדבים נסכים". בתורת כהנים (ויקרא נדבה פרק ט, ו) למדו זאת מהאמור בפרשת מנחה (ויקרא ב, א): "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה"¹.

הסוגיה עוסקת בשאלה, מה דינה של נדבת היין? האם היא ניתנת לספלים, כנסכים הבאים כתוספת לקרבן, או שמא היין ניתן על המערכה?

1. בפירוש המיוחס לר"ש שם כתב, שהלימוד העיקרי הוא מ"האזרח", והריבוי ליין מ"קרבן" נאמר אגב לבונה ועצים ושמן, שגם אותם דרשו שם ממילה זו. אך יש להעיר, שבהמשך התורת כהנים (פרק י, ו) נאמר, שכשם שמנחה אינה באה בשותפות כך גם נדבת יין, ונראה, אם כן, שזהו לימוד גמור. מאידך, מ"האזרח" למדו (במנחות עג, ב) שגויים אינם מביאים נסכים, ועל פי פירוש רש"י (זבחים מה, א ד"ה ואין מביאים נסכים) המובן הוא שאינו מביא נדבת נסכים בפני עצמם (אך ראה מערכה קה הערה 4). נראה, אם כן, ששני הלימודים נצרכים זה לזה; וראה להלן, שאפשר שלמקור הלימוד יש השלכות נוספות.

2. לכאורה ראוי היה לפי זה שכל נסכי הקרבנות יהיו לאישים, ולא לספלים, אלא שמנגד ישנו לימוד מהפסוק (במדבר כח, ז): "בקודש הסך נסך שכר לה" – "לשון שתיה, לשון שביעה, לשון שכרות" (סוכה מט, ב), דהיינו, למלא את הספלים כך

3. לכאורה גם בהקטרת אברים יש חשש כיבוי, על פי הגמ' בשבת קלד, א וגרסת רש"י, שבהנחת בשר על גחלים יש כיבוי מסוים (אך הר"ף, בביצה יב, א בדפי הר"ף, גורס אחרת, שאין בכך כיבוי). במקדש דוד (יא, א) מיישב, שהכיבוי על ידי גחלים הינו לזמן קצר, ולאחר מכן האש מתגברת דווקא, ולעניין איסור 'לא תכבה' אין זה כיבוי, אע"פ שלעניין שבת הדבר נחשב לכיבוי. תירוץ נוסף, שבהקטרת בשר אין ברירה אלא לעשות כן, ולכן הדבר הותר, מה שאין כן ביין.